

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет транспорту, менеджменту і логістики

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Методичні рекомендації для підготовки студента до практичних (лабораторних) занять

з дисципліни «Міжнародні валютно-кредитні відносини»

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

(шифр та повна назва напрямку (спеціальності))

Укладач(і): к.е.н., доцент Гращенко І.С.

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. викладача)

Розглянуто та схвалено

на засіданні кафедри _____

(повна назва кафедри)

Протокол № ____ від «__» ____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ Кириленко О.М.

Київ - 2021

ВСТУП

Дана дисципліна є теоретичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Завдання навчальної дисципліни відповідають вимогам, пред'явленим до фахівців відповідного профілю, які викладені в документах законодавчої та виконавчої влади України, Міністерства освіти, транспорту, зовнішньоекономічних зв'язків та ін.

Метою дисципліни є ознайомлення студентів із світовою валютною системою, принципами та методами її функціонування, з міжнародним валютним оточенням фірми, з порядком встановлення та розрахунку валютних курсів та ризиків, вивчення основних умов і принципів здійснення міжнародних розрахунків та валютних операцій, набуття вмінь їх застосування.

Завдання дисципліни спрямовані на вивчення теоретичних основ та набуття практичних навичок щодо:

- здійснення розрахунків по експортно-імпортних операціях;
- застосування кредитних методів підтримки зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких структур;
- проведення валютних операцій, хеджування валютних ризиків за допомогою комерційних банків тощо.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- особливості формування валютного курсу, фактори курсоутворення на валютному ринку;
- особливості проведення валютних операцій на спот-ринку і форвардному ринку валют;
- особливості умов і форм здійснення міжнародних розрахункових операцій;
- види банківського кредитування міжнародних розрахунків.

Вміти:

- розрахувати курс “спот”, “форвард” та крос-курс валюти;
- прогнозувати зміну валютних курсів;
- здійснити розрахунки по валютним опціонам та ф'ючерсам;
- визначати відповідну до умов зовнішньоекономічної діяльності форму розрахунків;
- використовувати різні способи страхування валютних ризиків.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з одного навчального модуля.

В результаті засвоєння навчального матеріалу навчального модуля №1 „Міжнародні валютно-кредитні відносини” студент повинен:

Знати:

- поняття та роль валютного курсу у системі міжнародних кредитно-розрахункових та валютних операцій, фактори впливу на валютний курс, методику визначення валютного курсу;
- валютні системи, їх еволюцію розвитку;
- поняття платіжного балансу країни;
- сутність конверсійних операцій, валютні операції „спот”, форвардні валютні операції, операції – „валютний опціон”, операції – „валютний ф'ючерс”, валютні операції „своп”.

МОДУЛЬ №1 „МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ”

Практичне заняття 1.1

Світові валютно-фінансові системи та їх еволюція.

Мета заняття: закріпити та перевірити знання основних понять курсу «Міжнародні валютно-кредитні відносини», ознайомитись з сучасними поглядами на міжнародні відносини та зрозуміти її місце в міжнародному бізнесі.

Теоретична частина:

Міжнародні валютні відносини — це сукупність валютно-грошових і розрахунково-кредитних зв'язків у світогосподарській сфері, які виникають у процесі взаємного обміну результатами діяльності національних господарств.

Національна валютна система — це форма організації економічних відносин країни, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки, утворюються та використовуються валютні кошти держави. Основні елементи національної валютної системи визначаються національним законодавством.

її структурними елементами є:

- національна валюта — грошова одиниця держави;
- валютний паритет як основа валютного курсу;
- режим курсу національної валюти;
- організація валютного ринку;
- національні органи, що обслуговують та регулюють валютні відносини країни;
- умови обміну національної валюти на золото та інші валюти — конвертованість валюти.

Світова валютна система — це форма організації міжнародних валютних (грошових) відносин, що історично склалася і закріплена міждержавною домовленістю. Це сукупність способів, інструментів і міждержавних органів, за допомогою яких здійснюється взаємний платіжно-розрахунковий оборот у рамках світового господарства.

Світова валютна система містить низку конструктивних елементів: світовий грошовий товар, валютний курс, валютні ринки та міжнародні валютно-фінансові організації.

Світовий грошовий товар є носієм міжнародних валютно-грошових відносин і приймається кожною країною як еквівалент вивезеного з неї багатства. Історично першим міжнародним грошовим товаром було золото, пізніше в міжнародних розрахунках стали використовувати кредитні гроші (векселі, банкноти, чеки та депозити). У 70-х роках з'являються спеціальні міжнародні та регіональні платіжні одиниці — СПЗ, ЕКЮ та євро.

Четвертий елемент світової валютної системи — міжнародні валютно-фінансові організації: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), який разом зі своїми філіями — Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК), Міжнародною асоціацією розвитку (МАР), Багатостороннім агентством з гарантій інвестицій (БАТІ) та Міжнародним центром із врегулювання інвестиційних суперечок (МЦВІС) — утворює групу Світового банку, Банк міжнародних розрахунків у Базелі, регіональні банки розвитку та ін.

Першою в історії світовою валютною системою була система, що спиралася на єдині правила обігу золотого грошового товару і відома під назвою системи золотого стандарту. Юридично її оформлено на Міжнародній конференції в Парижі 1867 р.

Для системи золотого стандарту, або золотого монометалізму, характерне те, що за неї роль загального еквівалента закріплюється за золотом, а в обігу функціонують золоті монети або грошові знаки, розмінні на золото. Систему золотого стандарту було встановлено у Великій Британії ще наприкінці XVIII ст., але значного поширення у світі

вона набула в останній чверті XIX ст.: у Німеччині у 1871— 1873 рр., Франції — в 1878 р., Японії — в 1897 р.

Золотий стандарт як класична форма золотого монометалізму передбачає вільний обіг золотих монет і виконання золотом усіх функцій грошей. Протягом майже всього XIX ст. і початку XX ст. золото відігравало головну роль у міжнародній валютній системі. Ера класичного золотого стандарту розпочалася в 1821 р., коли після завершення Наполеонівських війн Велика Британія зробила фунт стерлінгів конвертованою в золото валютою. Невдовзі й США зробили те саме з американським доларом. Найбільшого поширення система золотого стандарту набула у період з 1880 до 1914 р., тобто до початку Першої світової війни.

Щодо позицій у світовій валютній системі, то на той час серед провідних країн світу виділялася Велика Британія, частка національної валюти якої становила в міжнародних розрахунках у 1913 р. 80 %. Саме тому золотий стандарт до 1914 р. прийнято було називати **стерлінговим стандартом**.

Це була **друга світова валютна система**, юридичне оформлення якої зафіксовано у міждержавній угоді, підписаній на Генуезькій міжнародній економічній конференції 1922 р.

При системі золотодевізного стандарту країни накопичують для своїх зовнішніх розрахунків певну кількість іноземної валюти економічно найсильніших держав, що є еквівалентом золота.

Таким чином, **третьою світовою валютною системою** стала створена за рішенням Бреттон-Вудської валютно-фінансової конференції ООН (країн антигітлерівської коаліції), яка проходила в липні 1944 р. у США (місто Бреттон-Вудс), **Бреттон-Вудська валютна система**.

Основними принципами функціонування Бреттон-Вудської валютної системи були:

- збереження ролі золота як платіжного засобу та розрахункової одиниці у міжнародному обігу. Однак на відміну від системи золотого стандарту зв'язок національних валют із золотом здійснювався опосередковано через долар США, який один зберігав зовнішню конвертованість у золото;

- встановлення офіційних курсів валют шляхом визначення їх золотого вмісту і твердої фіксації долара;

- прирівнювання долара до золота на основі фіксації ринкової ціни на золото (ціна однієї унції золота дорівнювала 35 дол. США, а золотий вміст долара становив 0,888 671 г чистого золота);

- здійснення операцій купівлі-продажу золота лише на рівні центральних банків країн із заборонаю таких операцій для всіх інших суб'єктів.

У січні 1976 р. у м. Кінгстоні (Ямайка) було підписано угоду, що стала основою **четвертої світової валютної системи — Кінгстонської (Ямайської)**, яка набрала чинності 1 квітня 1978 р.

Головні положення Кінгстонської валютної системи були юридично оформлені у серії поправок до Статуту МВФ, сутність яких така:

- кожна країна — член МВФ на свій розсуд може вибирати режим курсу власної валюти, тобто фактично узаконювався режим "плаваючих" курсів, до яких більшість країн прийшла раніше, коли в березні 1973 р. було введено режим "плаваючих" курсів для "своїх" валют всупереч вимогам Статуту МВФ;

- золото перестає бути еталоном вартості в міжнародній валютній системі і відповідно скасовується його офіційна ціна, яка становила на початок 1976 р. 42,2 одиниці СПЗ за 1 унцію. При цьому відпадали всілякі обмеження на операції центральних банків із золотом і на переоцінку ними наявних золотих резервів за ринковими цінами. Наданими правами швидко скористалися країни з розвинутою ринковою економікою, які розпочали враховувати золоті запаси за ринковими цінами. Досить широку програму аукціонів із

продажу золота з державних сховищ здійснили США, які протягом 1978 р. і до липня 1979 р. на 15 аукціонах Казначейства реалізували 382,6 т золота;

- відбувається процес повної демонетизації золота — виведення цього благородного металу з внутрішньої сутності грошово-валютних відносин, як це було за системи золотомонетного стандарту, і перетворення його на звичайний, хоч і стратегічний, товар з правом вільної купівлі-продажу на світових валютних аукціонах. На основі цього скасовано зобов'язання країн — учасниць Кінгстонської системи використовувати золото в операціях з МВФ і скасовано повноваження Фонду на прийняття від цих країн золота. У Статуті МВФ була зафіксована принципова згода його членів на реалізацію офіційних золотих запасів Фонду — 160 млн. унцій, або 4665 тонн;

- юридично надано право кожній з валют країн — учасниць Кінгстонської системи виконувати функцію резервної валюти, але в перспективі перевага віддавалася СПЗ (з перетворенням останньої в головний резервний актив міжнародної валютної системи);

- досягнуто взаємної домовленості учасників Кінгстонської угоди про надання виконавчому органу МВФ — Директорату — широких повноважень для здійснення нагляду за виконанням країнами своїх зобов'язань за угодою, особливо щодо дотримання ними погоджених валютних курсів.

Завдання:

1. Дати визначення таким поняттям: Національна та світова валютні системи.
2. Пояснити сутність Паризької системи золотомонетного стандарту.
3. Пояснити сутність Генуезької системи золотодевізного стандарту.
4. Пояснити сутність Бреттон-Вудської валютно-фінансової системи
5. Пояснити сутність Кінгстонської валютно-фінансової системи.

Література:

1. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / [Лисенков Ю. М. (голова авт. кол.) та ін.] ; за ред. В. Є. Поліванова, В. О. Мещерякова, Ю. М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - Київ: Зовнішня торгівля, 2014. - 511 с.

2. Патица. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Патица. - К. : Знання, 2012. - 566 с.

3. Колесник І. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з напрямку підготов. "Міжнародна економіка" / І. А. Колесник, М. О. Александрова. - К. : ДКС центр, 2011. - 203 с.

4. Кузнєцова Н. В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу в сучасному світі [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузнєцова Н. В.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Київський університет, 2008. - 446 с.

5. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Видання 2-ге. Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.

6. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004.–244 с.

7. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. –224с.

Контрольні запитання та завдання:

1. Що слід розуміти під терміном "валюта"?
2. Які складові національної валютної системи?
3. Дайте визначення світової валютної системи.
4. Які характерні риси Паризької системи золотого стандарту?
5. Охарактеризуйте Генуезьку систему золотодевізного стандарту.
6. Назвіть головні особливості світової валютної кризи 1929— 1933 рр.
7. Проаналізуйте хід підготовки та підписання Бреттон-Вудської валютно фінансової угоди.
8. Назвіть основні принципи функціонування Бреттон-Вудської валютної системи.
9. Коли розпочалися криза і розпад Бреттон-Вудської системи?
10. Охарактеризуйте основні положення Кінгстонської валютної системи.

Проаналізуйте ситуацію, дайте відповідь для вирішення конкретної ситуації, обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 1. Відкрите акціонерне товариство “Вінницяхліб” випустило одну тисячу привілейованих акцій номіналом 10 грн. Мінімальний річний прибуток при емісії акцій було оголошено рівним 25% від їх номіналу. Чистий прибуток товариства складає 5000 грн. Визначити мінімальну суму, яку товариство повинно сплатити кожного року у вигляді дивідендів за привілейованими акціями та прибуток на звичайні акції

Задача 2. В оголошенні ВАТ “2-й Харківський авторемзавод” зазначено, що дивіденди за його акціями за рік складуть 20% річних за звичайними акціями і 30% за привілейованими акціями. Визначити суму дивіденду на привілейовану акцію номіналом 5 грн. і одну звичайну номіналом 1 грн. Визначити дивідендний вихід, якщо дохід на звичайну акцію складає 0,2 грн.

Практичне заняття 1.2.

Регіональні валютно-фінансові угруповання

Мета заняття: ознайомитись з основними підходами до розуміння валютних блоків, валютних зон, валютний союз ЄС. Закріпити та перевірити знання основних категорій.

Теоретична частина:

Валютний блок — це угруповання країн на основі валютно-економічного домінування держав, що очолюють такий блок, шляхом прикріплення до їхньої валюти валют країн — учасниць блоку. Ці блоки, як правило, офіційно не оформлювалися певними угодами, а формувалися стихійно на основі вже існуючих відносин політичної, економічної та фінансової залежності слабких країн, що розвиваються, від могутніх капіталістичних держав — колишніх метрополій.

Створення валютних блоків пов'язано з дією різних факторів, які історично сформувалися і слугували певним "цементуючим матеріалом" для їх складових, головні серед яких:

- торговельні фактори (країна, що очолює блок, є головним торговельним партнером інших країн, які його утворюють. Ця країна закуповує значну частину товарів і послуг, що експортується іншими країнами, які входять до блоку, і становить значний і, як правило, стабільний зовнішній ринок);
- фінансові фактори (більшість країн — членів блоку мають довгострокову заборгованість або перед країною, яка очолює блок, або взаємну заборгованість членів

блоку чи зовнішню — перед третіми країнами. Ця заборгованість погашалася у валюті країни гегемона);

- економічні фактори (країни, що очолюють певний блок, найбільш індустріально розвинуті та відносно найменше постраждали за роки світової кризи і Великої депресії);
- політичні фактори (вони склалися історично і традиційно міцно зв'язували країни — члени валютного блоку).

Стерлінговий валютний блок виник після скасування золотого стандарту у Великій Британії в 1931 р. До його складу увійшли країни Британської імперії, крім домініонів — Канади і Ньюфаундленду, а також території Гонконг. До блоку увійшли також держави, які були економічно тісно пов'язані з Великою Британією (Єгипет, Ірак, Португалія, пізніше — Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Японія — де-факто, а потім — Греція та Іран). Вхідження до валютного блоку, очолюваного Великою Британією, ставило країни перед необхідністю дотримання певних "правил гри". Це означало, що валюти залежних країн прикріплювались до валюти країни, яка очолювала блок, — фунта стерлінгів. Курс цих валют ставився в залежність від фунта стерлінгів, а їх курс у відношенні до інших валют встановлювався відповідно до курсу фунта стерлінгів щодо відповідних валют; взаємні розрахунки між учасниками блоку велись переважно у фунтах стерлінгів, а їхні валютні резерви зберігалися в Банку Англії і використовувались як для взаємних розрахунків, так і для розрахунків із третіми країнами.

Доларовий валютний блок було створено в 1933 р. після скасування золотого стандарту в США. До нього увійшли економічно залежні від США країни Латинської Америки та Канада. Цікаво, що у валютному блоці не здійснювався валютний контроль з боку країни, яка його очолювала. Члени доларового блоку лише підтримували певні співвідношення між доларом США і валютами своїх країн та зберігали переважну частину своїх валютних резервів у банках США, через які здійснювались розрахунки як між самими країнами — членами блоку, так і з третіми державами.

Валютні зони порівняно з валютними блоками є більш високою формою регіональних валютних об'єднань, які утворилися на базі валютних блоків. Це валютні угруповання країн, що сформувалися під час Другої світової війни і після її закінчення з метою проведення узгодженої політики у сфері міжнародних валютних відносин.

Головні ознаки валютної зони:

- підтримання всіма учасниками валютної зони твердого курсу своїх валют відносно валюти країни-гегемона;
- зміна курсів валют — учасниць зони відносно інших валют лише за згоди на це країни-гегемона;
- збереження в банках домінуючої країни переважної частини національних валютних резервів країн — членів валютної зони;
- вільний взаємний обмін валют між країнами, що входять до зони;
- вільне переміщення валютно-фінансових коштів у межах валютної зони та наявність спільних обмежень відносно третіх країн;
- концентрування зовнішніх розрахунків країн-учасниць у банках країни, що очолює валютну зону.

Після Другої світової війни утворилося шість основних валютних зон:

- британського фунта стерлінгів;
- долара США;
- французького франка;
- португальського ескудо;
- іспанської песети;
- голландського гульдена.

Найбільшими валютними зонами є стерлінгова, доларова та зона франка.

Найбільш високо-розвинутою і досконалою формою розвитку регіональних валютних угруповань є Економічний і валютний союз (ЕВС) (раніше — Європейська валютна система — ЄВС).

На початку 70-х років, за умов зростаючої амплітуди коливань курсу американського долара, розпочалися активні пошуки виходу зі своєрідного критичного стану передусім країн — членів Європейського Економічного Співтовариства ("Спільного ринку"), спрямованих на створення власної регіональної валютної системи. Щоб протистояти гегемонії долара у світовій валютній системі, у березні 1979 р., тобто через рік після набрання чинності Кінгстонською угодою, було створено міжнародну (регіональну) валютну систему — Європейську валютну систему (ЄВС). У ній брали участь країни — члени ЄЕС.

Отже, однією з особливостей сучасних валютних відносин кінця 70-х років ХХ ст. була поява поряд із міжнародною валютною системою регіонального валютного угруповання, що мало назву Європейська валютна система (згодом — Економічний і валютний союз). Європейська валютна система становила певні правила розрахунків між країнами, що входили до Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС).

Завдання:

- Закріпити знання про основні поняття, а саме: валютна зона, валютний блок, валютна зона ЄС;
- Вивчити основні історичні напрями розвитку валютних зон.

Література:

1. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / [Лисенков Ю. М. (голова авт. кол.) та ін.] ; за ред. В. Є. Поліванова, В. О. Мещерякова, Ю. М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - Київ: Зовнішня торгівля, 2014. - 511 с.
2. Патица. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Патица. - К. : Знання, 2012. - 566 с.
3. Колесник І. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з напрямку підготов. "Міжнародна економіка" / І. А. Колесник, М. О. Александрова. - К. : ДКС центр, 2011. - 203 с.
4. Кузнецова Н. В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу в сучасному світі [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузнецова Н. В.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Київський університет, 2008. - 446 с.
5. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Видання 2-ге. Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.
6. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004.–244 с.
7. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 224с.

Контрольні запитання та завдання:

1. Що таке валютний блок? Які економічні передумови його утворення?
2. Охарактеризуйте стерлінговий, доларовий та золотий валютні блоки.
3. Які основні економічні ознаки валютної зони?
4. Назвіть найбільш характерні риси стерлінгової, доларової валютних зон та зони французького франка.

5. Яка була мета створення Європейської валютної системи?
6. Назвіть основні етапи переходу до Європейського економічного і валютного союзу (ЄВС).
7. Охарактеризуйте позиції окремих країн ЄС щодо введення єдиної валюти євро.
8. Коли було створено Європейський центральний банк (ЄЦБ)?
9. Назвіть вимоги, що ставляться до фінансово-економічних показників країн, які бажають приєднатися до зони євро.
10. Охарактеризуйте перспективи співпраці України з країнами зони євро.

Проаналізуйте ситуацію, дайте відповідь для вирішення конкретної ситуації, обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 1

Задача. У річному звіті ВАТ “Державний експортно-імпорتنний банк України” за поточний рік наведені наступні дані на одну акцію (у грн.): ціна за книгами – 27,67; діапазон ринкових цін протягом року – 33,275-8,125; доход на акцію – 1,56. Визначити діапазон зміни протягом року цінності акції та коефіцієнт котирування.

Задача. У газеті «Цінні папери України» були наведені в травні місяці поточного року наступні дані про акції ВАТ “Дніпроважмаш”: номінал акції 10 грн., курсова вартість – 4,3 грн., сума дивіденду на акцію за III квартал попереднього року – 5 грн. Визначити цінність акції та коефіцієнт її котирування, якщо весь прибуток на акцію був сплачений у вигляді дивіденду.

Практичне заняття 1.3.

Міжнародні валютно-фінансові інституції

Мета заняття: закріпити та перевірити знання основних проблеми створення і діяльності МВФ, розглянути та проаналізувати Світовий банк. Банк міжнародних розрахунків. Регіональні фінансово-кредитні установи.

Теоретична частина:

Міжнародні економічні організації вступають у взаємовідносини з урядами окремих країн з приводу формування бюджету чи інших фондів цих організацій. Отримані кошти використовуються на фінансування централізованих заходів, проектів і програм цих організацій, на утримання їх апарату та на фінансову допомогу окремим країнам. Таким чином, кожна країна може отримувати кошти від міжнародних організацій як у вигляді прямого фінансування (як правило, тільки в окремих випадках), так і в опосередкованій формі через різні централізовані заходи, проекти і програми, які стосуються цієї країни чи поширюються на неї.

Міжнародні фінансові інституції мають взаємовідносини як з урядами, так і з суб'єктами господарювання окремих країн. Взаємовідносини з урядами складаються за двома напрямками. Перший відображає процес формування статутного капіталу за рахунок внесків окремих країн. Другий характеризує кредитні взаємовідносини — надання кредитів урядам та їх погашення і сплату відсотків. Взаємовідносини з підприємствами мають двосторонній кредитний характер. Міжнародні фінансові інститути здійснюють фінансове забезпечення певних проектів, надають кредити окремим підприємствам, як правило, на конкурсній основі.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) — міжнародна наднаціональна валютно-кредитна організація, що має статус спеціалізованої представницької установи Організації Об'єднаних Націй. МВФ розпочав діяльність з березня 1947 р. Місцезнаходження — Вашингтон.

Політика траншів застосовується тоді, коли кредити Фонду надаються звичайними каналами країнам — членам МВФ у вигляді траншів, або часток, які становлять 25 % квоти відповідної країни у Фонді. Для одержання першого та наступних кредитних траншів країни — члени МВФ мають продемонструвати серйозні зусилля, спрямовані на подолання ними труднощів, пов'язаних зі станом платіжного балансу.

Механізм розширеного фінансування використовується тоді, коли Фонд підтримує середньострокові програми шляхом домовленості про розширене фінансування країн — членів МВФ з метою подолання труднощів із платіжним балансом, викликаних макроекономічними і структурними проблемами.

Міжнародну асоціацію розвитку (МАР) було створено як філію МБРР у 1960 р. з метою зберегти вплив розвинутих західних держав на країни, що розвиваються. МАР надавала безвідсотковий кредит на строк до 50 років (з 1986 р. строк надання кредитів скорочено до 40 років для найменш розвинутих країн та до 35 років — для інших країн "третього світу"). Погашення кредитів починається з 11-го року після початку їх використання. Кредити надаються урядам та приватним організаціям країн, що розвиваються, без відсотків.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК) була створена в 1959 р. з ініціативи США. Її мета — заохочування розвитку приватних підприємств у країнах, що розвиваються. МФК надає кредити високорентабельним приватним підприємствам без гарантії уряду на строк від 5 до 15 років з умовою, що частину акцій компанії-позичальники продають МФК. Рівень відсоткових ставок відповідає діючим на міжнародних фінансових ринках.

Статутний капітал МФК створено з внесків країн-членів. Розмір внесків пропорційний частці їхніх внесків до МБРР. У МФК беруть участь тільки члени МБРР. Свою діяльність МФК здійснює в таких основних напрямках:

- інвестування приватного сектору (головним чином країн, що розвиваються);
- надання комплексних консультаційних послуг урядам і підприємствам у здійсненні приватизації;
- формування ринку капіталів у країнах з перехідною економікою.

Експропріація — захист від втрат, викликаних діями уряду країни перебування у зв'язку з обмеженням або ліквідацією права власності чи контролю над нею, а також права на застраховані інвестиції.

Міжнародний центр із врегулювання інвестиційних суперечок (МЦВІС) заснований у 1966 р. і призначений для сприяння зростанню потоків міжнародних інвестицій шляхом надання послуг з арбітражного розгляду і врегулювання суперечок між урядами та іноземними інвесторами; надання консультативних послуг; проведення наукових досліджень; надання інформації про інвестиційне законодавство. Послугами МЦВІС сьогодні користуються 119 країн — членів цієї організації.

Отже, Банк міжнародних розрахунків активно сприяє міжнародному регулюванню валютно-кредитних відносин. Банк виконує такі операції:

- купівлю-продаж і зберігання золота;
- депозитно-позичкові операції з центральними банками;
- приймання урядових вкладів за особливими угодами;
- операції з валютою і цінними паперами (крім акцій);
- операції на світових ринках (валют, позик, цінних паперів, золота) як агент або кореспондент центральних банків;
- підписання угод із центральними банками з метою сприяння взаємним міжнародним розрахункам.

Європейський фонд розвитку (European Development Fund) здійснює фінансування стабілізаційних фондів і венчурного капіталу, надає надзвичайну допомогу в разі природних стихійних лих, фінансує допомогу біженцям, а також структурні перетворення в країнах, які здійснюють економічні реформи. Фонд фінансує: Стабекс

(Stabex) — спеціальний фонд стабілізації експортної виручки при реалізації країнами — учасницями Ломейської конвенції сільськогосподарської сировини; Сісмін (вуа-тіп) — фонд підтримки гірничодобувної промисловості країн Ломейської конвенції, продукція якої надходить на ринки ЄС.

Тимчасовий Единбурзький фонд кредитування було засновано згідно з рішеннями Європейської ради в місті Единбурзі (Велика Британія) в 1992 р. з метою прискорення фінансування проектів розвитку капітальної інфраструктури для сприяння економічному зростанню.

Премія Європейського інвестиційного банку (12 тис. євро) присуджується раз на два роки за докторську дисертацію на тему, що стосується інвестицій і фінансування.

Найвідоміший з них — **Міжамериканський банк розвитку** (МаБР). Місцезнаходження — Вашингтон. Ця кредитна інституція створена у 1959 р. з ініціативи США для фінансування програм розвитку в країнах Латинської Америки. Операції почав здійснювати з 1961 р. Членами МаБР є 28 країн американського регіону та 18 країн, що не належать до цього регіону.

Інша структура Банку — **Міжамериканська інвестиційна корпорація** (МІК) — створена як його автономна філія з метою сприяння економічному зростанню країн регіону, що розвиваються, шляхом заохочування створення і модернізації приватних підприємств, особливо малих і середніх.

АзБР володіє акціями **Азіатської фінансово-інвестиційної корпорації** (АзФІК) зі штаб-квартирою в Манілі, якає корпоративним об'єднанням Банку з групою, що складається із 25, в основному приватних, фінансових інститутів, розташованих в Азії, Америці та Європі. АзФІК було створено з метою підтримки розвитку приватних підприємств у країнах, що розвиваються.

Африканський фонд розвитку (АФР), де 50 % голосів належить АФБР, хоча частка його капіталу у Фонді становить лише 2,8 %. До складу АФР входить 26 країн світу.

Основна мета створення АФР:

- фінансування на пільгових умовах з метою сприяння внеску Африканського банку розвитку в економічний і соціальний розвиток найбідніших африканських країн — членів Фонду;
- фінансування з метою сприяння співробітництву, в тому числі на регіональному і субрегіональному рівнях, розвитку міжнародній торгівлі, головним чином між країнами — членами АФР.

Довірчий фонд Нігерії (ДФН) функціонує з 1976 р. Його мета — сприяння розвитку країн — членів АФБР з низьким рівнем доходів населення шляхом надання позик на пільгових умовах.

У 1976 р. Кенія, Танзанія і Уганда створили **Східноафриканський банк розвитку** (САБР), довгострокова стратегія якого (затверджена в 1993 р.) націлена на сприяння найбільш важливим для розвитку сфер підприємництва, орієнтованих на експорт та приватизацію державних підприємств, фінансову підтримку ініціатив з розвитку ринків капіталу в Східній Африці і впровадження механізмів залучення фінансових ресурсів на ринках капіталу в регіоні.

Банк розвитку держав Центральної Африки (БРДЦА) виник у 1975 р. згідно з Договором про створення Митного й економічного союзу Центральної Африки. Його членами є шість африканських країн та п'ять інших акціонерів, серед яких Німеччина, Франція, Кувейт, Африканський банк розвитку та Банк держав Центральної Африки.

У своїй діяльності головну увагу Банк приділяє фінансуванню проектів розвитку промисловості, енергетики, інфраструктури, транспорту, телекомунікацій і сільського господарства, а також фінансуванню досліджень.

У 1989 р. країни — члени Банку створили Спеціальний фонд розвитку сільських районів з метою поліпшення системи фінансування базових проектів розвитку сільських районів.

Згідно з Угодою, підписаною в 1973 р., було створено **Західноафриканський банк розвитку** (ЗАБР), членами якого є сім африканських країн та шість інших акціонерів.

Політика діяльності Банку має три аспекти:

- субрегіональне співробітництво (відносини з регіональними та субрегіональними організаціями розвитку Африканського континенту);
- двосторонні відносини з країнами Західної та Північної Європи, Канади та Японії;
- відносини з міжнародними організаціями.

Арабський фонд економічного і соціального розвитку (АФЕСР) було створено згідно з Угодою, підписаною в 1968 р. До його складу входить 21 країна — член Ліги арабських держав. Місцезнаходження — Кувейт.

Африканський фонд розвитку (АФР), де 50 % голосів належить АфБР, хоча частка його капіталу у Фонді становить лише 2,8 %. До складу АФР входить 26 країн світу.

Основна мета створення АФР:

- фінансування на пільгових умовах з метою сприяння внеску Африканського банку розвитку в економічний і соціальний розвиток найбідніших африканських країн — членів Фонду;
- фінансування з метою сприяння співробітництву, в тому числі на регіональному і субрегіональному рівнях, розвитку міжнародній торгівлі, головним чином між країнами — членами АФР.

Довірчий фонд Нігерії (ДФН) функціонує з 1976 р. Його мета — сприяння розвитку країн — членів АфБР з низьким рівнем доходів населення шляхом надання позик на пільгових умовах.

У 1976 р. Кенія, Танзанія і Уганда створили **Східноафриканський банк розвитку** (САБР), довгострокова стратегія якого (затверджена в 1993 р.) націлена на сприяння найбільш важливим для розвитку сфер підприємництва, орієнтованих на експорт та приватизацію державних підприємств, фінансову підтримку ініціатив з розвитку ринків капіталу в Східній Африці і впровадження механізмів залучення фінансових ресурсів на ринках капіталу в регіоні.

Банк розвитку держав Центральної Африки (БРДЦА) виник у 1975 р. згідно з Договором про створення Митного й економічного союзу Центральної Африки. Його членами є шість африканських країн та п'ять інших акціонерів, серед яких Німеччина, Франція, Кувейт, Африканський банк розвитку та Банк держав Центральної Африки.

У своїй діяльності головну увагу Банк приділяє фінансуванню проектів розвитку промисловості, енергетики, інфраструктури, транспорту, телекомунікацій і сільського господарства, а також фінансуванню досліджень.

У 1989 р. країни — члени Банку створили Спеціальний фонд розвитку сільських районів з метою поліпшення системи фінансування базових проектів розвитку сільських районів.

Згідно з Угодою, підписаною в 1973 р., було створено **Західноафриканський банк розвитку** (ЗАБР), членами якого є сім африканських країн та шість інших акціонерів.

Політика діяльності Банку має три аспекти:

- субрегіональне співробітництво (відносини з регіональними та субрегіональними організаціями розвитку Африканського континенту);
- двосторонні відносини з країнами Західної та Північної Європи, Канади та Японії;
- відносини з міжнародними організаціями.

Арабський фонд економічного і соціального розвитку (АФЕСР) було створено згідно з Угодою, підписаною в 1968 р. До його складу входить 21 країна — член Ліги арабських держав. Місцезнаходження — Кувейт.

Результатом діяльності специфічного регіонального угруповання — Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ), яке функціонувало з 1949 по 1991 р., було створення двох міжнародних регіональних банків — **Міжнародного банку економічного співробітництва** (МБЕС) та Міжнародного інвестиційного банку (МІБ).

Міжнародний інвестиційний банк (МІБ) країни — члени РЕВ створили в липні 1970 р. для взаємного кредитування. Згідно зі Статутом, Банк надавав довго- та середньострокові кредити для здійснення спільних заходів, спрямованих на поглиблення міжнародного поділу праці, розвиток спеціалізації і кооперування виробництва, розширення сировинної і паливної бази, прискорення науково-технічного прогресу. Середньострокові кредити надавалися банкам, господарським організаціям і підприємствам країн РЕВ, міжнародним організаціям, банкам інших країн на строк до 5 років, довгострокові — до 15 років на умовах 3—5 % річних. За кредитами у конвертованих валютах ставки визначалися з урахуванням відсоткових ставок основних світових валютних і кредитних ринків.

Завдання:

- Закріпити розуміння регіональних міжнародних установ;
- Проаналізувати відмінні риси міжнародних установ, дати своє бачення.

Література:

1. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / [Лисенков Ю. М. (голова авт. кол.) та ін.] ; за ред. В. Є. Поліванова, В. О. Мещерякова, Ю. М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - Київ: Зовнішня торгівля, 2014. - 511 с.

2. Патица. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Патица. - К. : Знання, 2012. - 566 с.

3. Колесник І. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з напрямку підготов. "Міжнародна економіка" / І. А. Колесник, М. О. Александрова. - К. : ДКС центр, 2011. - 203 с.

4. Кузнєцова Н. В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу в сучасному світі [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузнєцова Н. В.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Київський університет, 2008. - 446 с.

5. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Видання 2-ге. Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.

6. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004.–244 с.

7. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 224с.

Контрольні запитання та завдання:

Проаналізуйте ситуацію, дайте відповідь для вирішення конкретної ситуації, обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 1

Задача . Визначити цінність акції та коефіцієнт її котирування, якщо дивідендний вихід ВАТ “Чернігівавтодеталь” складає 50%. За даними поточного року на акції номіналом 10 грн. курсова вартість – 4,3 грн., сума дивіденду на акцію за III квартал попереднього року складає 5 грн.

Задача . Акції ВАТ “Харківський тракторний завод” номіналом 10 грн. продавалися на початку року за курсовою вартістю 40 грн. Дивіденд за рік був оголошений у розмірі 10% річних. Визначити реальну прибутковість за рівнем дивідендів акцій, куплених на початку року.

Практичне заняття 1.4

Міжнародні економічні організації як суб'єкти міжнародних валютно-фінансових відносин

Мета заняття: закріпити та перевірити знання основних понять курсу «Міжнародні валютно-фінансових відносини», ознайомитись з економічними організаціями системи ООН, міжнародними та регіональними економічними структурами, проаналізувати особливості функціонування фінансової системи ЄС.

Теоретична частина:

Міжнародні організації — це об'єднання суверенних держав, створені на основі міжнародного договору і статуту для виконання певних функцій, які мають систему постійно діючих органів, володіють міжнародною правосуб'єктністю і засновані відповідно до міжнародного права.

Генеральна Асамблея (ГА) згідно з відповідними статтями Статуту, несе відповідальність за виконання функцій ООН у сфері міжнародного співробітництва. Головне завдання Асамблеї — бути вищим форумом у рамках Організації для обговорення найбільш важливих, ключових проблем економічного характеру. Свої функції в цьому напрямі Асамблея здійснює, головним чином, через Другий комітет (з економічних і фінансових питань), який є одним із головних комітетів Асамблеї.

Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОП) є другим за впливом органом у системі економічного механізму ООН і по суті координує всю діяльність Організації в соціально-економічній сфері. Членами Ради є 54 країни — члени ООН, які обираються Генеральною Асамблеєю ООН, причому п'ять постійних членів Ради Безпеки є незмінними членами Ради.

У діяльності Ради можна виділити три головні функції. Вона виступає як:

- відповідальний спеціалізований форум держав у рамках ООН для кваліфікованого обговорення міжнародних економічних і соціальних проблем і розробки принципової політичної лінії;
- координатор усієї діяльності ООН з економічних і соціальних питань та для діяльності спеціалізованих установ ООН;
- організатор підготовки кваліфікованих досліджень із загальних і спеціальних проблем економічного і соціального розвитку та міжнародного співробітництва.

Секретаріат ООН — третя основна ланка в системі органів економічного співробітництва. Це адміністративно-виконавчий орган, який обслуговує нормальне функціонування інших інститутів ООН та установ і виконує конкретні доручення. Переважна більшість співробітників центрального апарату працюють на економічну службу. До складу економічного апарату ООН входить також декілька спеціальних підрозділів, найбільшим із яких є Департамент з економічних і соціальних питань.

Організація Об'єднаних Націй із промислового розвитку (ЮНІДО) — спеціалізована установа ООН для сприяння індустріалізації країн, що розвиваються, їх промислового розвитку шляхом мобілізації національних і міжнародних матеріальних і фінансових ресурсів. ЮНІДО було створено в 1966 р. Вищим її органом є Генеральна конференція, яка скликається один раз на два роки. Керівні органи ЮНІДО — Рада з промислового розвитку і Комітет з програмних і бюджетних питань. Штаб-квартира розташована у Відні.

Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК) була створена в 1947 р. як тимчасовий орган ООН з 5-річним строком повноважень для сприяння економічному відродженню післявоєнної Європи. Однак уже в 1951 р. ЄЕК отримала статус постійного органу ООН.

ЄЕК сприяла розвитку торгівлі, економічного і науково-технічного співробітництва. У її складі функціонує ряд галузевих комітетів — з питань сільського господарства, хімії тощо — всього близько 15. В останні роки ЄЕК сконцентрувала свою діяльність головним чином у галузях екології, особливо в питаннях транскордонного характеру й ефективного використання енергії (програма "Енергетична ефективність у 2000 р."); транспорту (з позицій екології) і лісових ресурсів.

Економічна і соціальна комісія для Азії і Тихого океану (ЕСКАТО) створена в 1947 р. як регіональний орган. Її членами в більшість країн регіону, включаючи США, Нідерланди, Велику Британію, Францію. Комісія провадить роботу в рамках програми дій із регіонального економічного і фінансового співробітництва в галузі передачі технології під інвестиційні проекти. Досягнуто певних результатів у рамках реалізації програми "Транспорт і зв'язок" і програми розвитку інфраструктури, які мають вкрай важливе значення для регіону, де проживає більше половини населення земної кулі.

Економічна комісія для Латинської Америки і Карибського басейну (ЕКЛАК) створена в 1948 р. Вищий орган — сесія, а в період між сесіями — Комітет у складі представників усіх 40 країн-членів: країни Латинської Америки, США, Канада, Велика Британія, Франція, Нідерланди, Іспанія. У складі ЕКЛАК діють постійні органи: Комітет з економічного співробітництва країн Центральної Америки; Комітет із розвитку і співробітництва країн Карибського регіону; Комітет з торгівлі; Комітет урядових експертів. Основні напрями роботи ті ж, що й у перелічених вище комісій.

Економічна комісія для Африки (ЕКА) створена в 1958 р. з метою сприяння африканським народам у вивченні й аналізі проблем розвитку Африканського континенту. ЕКА розробляє заходи щодо економічного розвитку цього регіону, надає консультативні послуги відповідно до запитів країн-членів. Комісія має чотири субрегіональні відділення: для Північної Африки (місцезнаходження — місто Танжер (Марокко)); для Західної Африки (місто Ніамей (Нігер)); для Східної Африки (місто Лусака (Замбія)); для Центральної Африки (місто Кіншаса (Заїр)). Останніми роками ЕКА сприяє наданню консультативних технічних послуг у галузі боротьби з посухою, у створенні проектів з іригації, у підготовці кадрів. Бюджет ЕКА на початок ХХІ ст. становив понад 70 млн. дол. США і був більший, ніж в інших регіональних комісій.

Організація країн — експортерів нафти (ОПЕК) була створена в 1960 р. на конференції в Багдаді. Її статут, затверджений у 1961 р., згодом неодноразово переглядався. Згідно зі статтею 7 Статуту, повноправними членами цієї міжнародної економічної організації можуть бути тільки члени-засновники та країни, чії заявки на членство були схвалені Конференцією. Будь-яка інша країна, що експортує нафту в значних обсягах і має інтереси, які в основному збігаються з інтересами країн-членів, може стати повноправним членом ОПЕК за умови, що її прийняття буде схвалено більшістю в 3/4 голосів, включаючи голоси всіх країн-засновників.

Багатосторонні інститути допомоги ОПЕК:

- Арабське головне управління сільськогосподарських інвестицій і розвитку;
- Програма арабських держав Перської затоки для організації розвитку системи ООН;

- Арабський валютний фонд;
- Арабський фонд економічного і соціального розвитку;
- Арабська програма фінансування торгівлі;
- Арабський банк економічного розвитку Африки;
- Ісламський банк розвитку.

Двосторонні інститути допомоги розвитку ОПЕК:

- Фонд арабського економічного розвитку Абу-Дабі (Фонд Абу-Дабі);
- Організація з інвестицій, економічної і технічної допомоги Ірану (Організація Ірану);

- Іракський фонд розвитку зарубіжних країн (Іракський фонд);
- Кувейтський фонд арабського економічного розвитку (Кувейтський фонд);
- Саудівський фонд розвитку (Саудівський фонд);
- Венесуельський інвестиційний фонд.

Трастові фонди ОПЕК:

- Арабський нафтовий фонд;
- Трастовий фонд Нігерії;
- Венесуельський трастовий фонд.

Основні напрями діяльності ОЧЕС в економічній і фінансовій сферах:

- розвиток багато- і двостороннього співробітництва у погоджених галузях; розширення диверсифікації співробітництва;
  - поліпшення умов для підприємницької діяльності та стимулювання індивідуальних і колективних ініціатив підприємств і фірм;
  - сприяння розвитку підприємства шляхом стимулювання співробітництва між малими і середніми підприємствами, інвесторами, підприємцями і промисловцями.

Завдання:

- З'ясувати значення регіональних фінансово-кредитні установ;
- Проаналізувати проблеми створення і діяльності МВФ;
- З'ясувати зміст та еволюцію поняття: Світовий банк. Банк міжнародних розрахунків;

Література:

1. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / [Лисенков Ю. М. (голова авт. кол.) та ін.] ; за ред. В. Є. Поліванова, В. О. Мещерякова, Ю. М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - Київ: Зовнішня торгівля, 2014. - 511 с.

2. Патица. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Патица. - К. : Знання, 2012. - 566 с.

3. Колесник І. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з напрямку підготов. "Міжнародна економіка" / І. А. Колесник, М. О. Александрова. - К. : ДКС центр, 2011. - 203 с.

4. Кузнецова Н. В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу в сучасному світі [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузнецова Н. В.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Київський університет, 2008. - 446 с.

5. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Видання 2-ге. Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.

6. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004.–244 с.

7. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 224с.

Контрольні запитання та завдання:

1. Які основні напрями економічної та фінансової діяльності ООН?
2. Охарактеризуй те діяльність ЮНІДО, ПРООН та регіональних економічних комісій системи ООН на міжнародному фінансовому ринку.

3. ОЕСР та основні напрями її функціонування.
4. Охарактеризуйте фінансову діяльність ОПЕК.
5. Які роль і місце НАФТА на міжнародному фінансовому ринку?
6. Охарактеризуйте основні напрями діяльності ОЧЕС в економічній і фінансовій сферах.
7. Яка мета утворення Співдружності Незалежних Держав (СНД)?
8. Які фінансові зобов'язання у членів митного союзу СНД?
9. Охарактеризуйте шляхи гармонізації бюджетної та податкової політики в ЄС.
10. Які економічні наслідки запровадження єдиної системи ліцензування банків та регулювання ринку цінних паперів в ЄС?

Проаналізуйте ситуацію, дайте відповідь для вирішення конкретної ситуації, обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 1

Задача. ЗАТ “Київський суднобудівний-судноремонтний завод” на акції номіналом 10 грн., курсова вартість яких на початку року була рівна 40 грн., сплатила за рік дивіденди в розмірі 14% річних. Курс долара на початку року склав 1,6 грн./\$. Визначити реальну прибутковість за рівнем дивіденду акцій.

Задача. ВАТ “Севастопольський морський завод” на акції номіналом 1 грн., курсова вартість яких на початку року становила 2 грн., виплачувала дивіденди щокварталу за ставками 13, 16, 20 і 26% річних відповідно. Курс долара на початку року склав 1,6 грн./\$, а в кінці кожного наступного кварталу - 1,8, 2,1, 2,3 і 2,5 грн./\$ відповідно. Визначити реальну прибутковість за рівнем дивіденду акцій, куплених на початку року.

Практичне заняття 1.5

Операції на міжнародному валютному ринку

Мета заняття: закріпити уявлення про Світові ринки золота, Операції на девізних ринках, Міжнародні розрахункові операції, проаналізувати економічні моделі різних країн.

Теоретична частина:

У світі є спеціальні центри торгівлі золотом, де здійснюється регулярна його кулівля-продаж. Це ринки золота (золоті аукціони).

Золото на ринки постачається у вигляді стандартних злиwkів:

- зливки міжнародного зразка в 400 тройських унцій (12,5 кг) з пробою не менше 995;

- великі зливки з пробами від 900 до 916,6 і вагою в декілька кілограмів;

- малі зливки вагою від 1005 до 990 г;

Об'єктами операцій на ринках золота є також золоті монети як старого карбування, так і сучасні ювілейні та сувенірні монети.

Сьогодні функціонує понад 50 ринків золота:

- 11 — у Західній Європі (Цюрих, Париж, Лондон, Женева та ін.);

- 14 — в Америці, вт. ч. 5—у США;

- 19 — в Азії;

- 8 — в Африці.

Провідне місце належить ринкам золота в Лондоні та Цюриху.

Залежно від режиму, який надає держава, ринки золота поділяються на:

- світові ринки (Лондон, Цюрих, Нью-Йорк, Гонконг, Дубай та ін.);

- внутрішні вільні (Париж, Мілан, Стамбул, Ріо-де-Жанейро);

- місцеві контрольовані (Афіни, Каїр);

- чорні (Бомбей та ін.)

Операція "своп" — це валютна операція, за якої поєднуються форвардні умови та умови "спот". За цією валютною операцією продаж готівкової валюти (спот) здійснюється з одночасною її купівлею на строк (форвард) або навпаки. Ці операції створюють можливості одержувати додаткові економічні вигоди, або ж пов'язані з валютними втратами.

Валютна біржа — це природний і стихійний ринок, дещо схожий з ринком цінних паперів (фондів — фондова біржа) чи товарів (товарна біржа).

Досить цікава історія виникнення бірж. Вони з'явилися у XV ст. в італійських містах — Венеції, Генуї, Флоренції. Саме слово біржа має латинське походження: bursa — гаманець.

Ф'ючерсні валютні операції — це строкові угоди на біржах, що становлять купівлю-продаж золота, валюти, фінансових та кредитних інструментів за фіксованою на момент укладання контракту ціною, з виконанням операції через певний проміжок часу (більше 3 днів і до 2—3 років). Розрахунки здійснюються через клірингову палату, котра є посередником між продавцем та покупцем і гарантує виконання сторонами своїх зобов'язань.

Валютний опціон — це договірне зобов'язання, що дає право (для покупця) і зобов'язання (для продавця) купити або продати певну кількість однієї валюти в обмін на іншу за фіксованим на момент укладання угоди курсом наперед узгоджену дату або протягом узгодженого періоду часу.

Валютний арбітраж — це операції з валютами з метою отримання прибутку шляхом використання у визначений момент часу дійсних на фінансових ринках розривів між курсами і процентними ставками за касовими і строковими операціями. Основний принцип валютного арбітражу — купити той чи інший фінансовий актив дешевше і продати його дорожче.

У процесі зовнішньоекономічної діяльності виникають платежі за грошовими вимогами та зобов'язаннями. Міжнародні розрахунки — це система організації та регулювання платежів у сфері міжнародних економічних відносин. **Міжнародні розрахунки** здійснюються переважно у безготівковій формі. Основними посередниками в міжнародних розрахунках є банки, між якими виникають кореспондентські відносини. На основі міжбанківських кореспондентських відносин здійснюється рух валюти між різними країнами.

Зовнішньоекономічний договір (контракт) — це матеріально оформлена угода суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їхніх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їхніх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

Міжнародний банківський переказ — це розпорядження, що пересилається (як правило, електронною поштою) банком однієї країни банкові іншої країни. За його допомогою дається вказівка дебетувати депозитний рахунок першого з них і кредитувати рахунок певної особи чи установи. Банки можуть також здійснювати міжнародні платежі за допомогою банківських перевідних векселів. І лише незначна частка міжнародних платежів здійснюється за допомогою банкнот (головним чином туристами).

Передоплата — метод міжнародного платежу, який супроводжується досить відчутним тиском на покупця. Продавець може вимагати передоплату за умов, коли приходить до висновку, що кредитоспроможність покупця дуже мала, або коли ризик неконвертованості дуже великий. Проте навіть за таких умов продавець може не вимагати передоплати, якщо є загроза втрати ринку на користь конкурентів.

Підтверджений безвідзивний акредитив. У випадку, коли експортер не отримує передоплати, але не хоче покладатися лише на обіцянки імпортера заплатити, він може вимагати підтвердженого безвідзивного акредитива. Акредитив — це документ, виданий банком імпортера, який зобов'язує цей банк акцептувати векселі, виставлені йому експортером (бенефіціарієм) відповідно до певних умов. Ці умови містять величину

кредиту, термін сплати векселя, загальний опис товару, додаткові необхідні документи і кінцевий термін сплати.

Переказний вексель (комерційна тратта) — це безумовний письмовий наказ, адресований однією стороною (трасантом) іншій (трасату), що зобов'язує останнього заплатити певну суму грошей третій стороні (ремітентові) у визначений час у майбутньому. Цей метод платежу більш ризикований, ніж передоплата або акредитив, оскільки виконання платежу повністю залежить від імпортера (покупця). Імпортер може відмовитись від товару навіть за наявності векселя на пред'явника, і експортер буде змушений шукати іншого покупця на свій товар, зазнавши при цьому збитків.

Відкритий банківський рахунок — метод платежу, за якого продавець просто відправляє рахунок-фактуру покупцеві, який має заплатити у визначений час після її отримання. Хоча цей метод платежу найбільш поширений у внутрішніх розрахунках, у міжнародному бізнесі він звичайно обмежується розрахунками між експортером та його власними філіями або відділеннями в інших країнах, а також внутрішньофірмовими операціями багатонаціональних корпорацій. Він пропонує дуже незначний захист від невиконання зобов'язань покупцем чи неконвертованості валюти. У випадку невиконання зобов'язань у експортера не залишається ніякого документального підтвердження.

Консигнація — метод, який означає, що покупець не зобов'язаний оплачувати товар доти, поки його не продадуть. Він настільки не вигідний для продавця, що рідко застосовується в міжнародній торгівлі, як і у випадку з методом відкритого рахунку; продаж товару з використанням консигнації головним чином має місце при його відправці закордонним відділенням експортера.

Розрахунки підприємств — резидентів України з іноземними партнерами мають здійснюватися через систему кореспондентських рахунків комерційних банків, відкритих у зарубіжних банках. В окремих випадках, коли цього вимагає специфіка виробництва і реалізації продукції, НБУ надає суб'єктам господарської діяльності індивідуальні ліцензії на відкриття резидентами рахунків в іноземному банку.

Завдання:

- З'ясувати сутність міжнародних розрахункових операцій;
- Закріпити знання про Світові ринки золота. Операції на девізних ринках

Література:

1. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / [Лисенков Ю. М. (голова авт. кол.) та ін.] ; за ред. В. Є. Поліванова, В. О. Мещерякова, Ю. М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - Київ: Зовнішня торгівля, 2014. - 511 с.

2. Патица. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Патица. - К. : Знання, 2012. - 566 с.

3. Колесник І. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з напрямку підготов. "Міжнародна економіка" / І. А. Колесник, М. О. Александрова. - К. : ДКС центр, 2011. - 203 с.

4. Кузнецова Н. В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу в сучасному світі [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузнецова Н. В.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Київський університет, 2008. - 446 с.

5. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Видання 2-ге. Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.

6. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004.–244 с.

7. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 224с.

Контрольні запитання та завдання:

1. Назвіть найбільші світові ринки золота,
2. Яка частка золота в структурі офіційних золотовалютних резервів розвинутих країн?
3. Охарактеризуйте поняття валютні операції у вузькому та широкому розумінні.
4. Дайте визначення найпоширеніших "валютних операцій" на міжбанківському валютному ринку.
5. Які форми валютних операцій використовуються на валютних біржах?
6. Які валютні операції належать до термінових, а які до строкових?
7. Що таке валютний арбітраж?
8. Дайте визначення категорії "міжнародні розрахункові операції".
9. Які основні форми міжнародних розрахунків? 10. Які правила здійснення розрахунків підприємств —резидентів України з іноземними партнерами?

Проаналізуйте ситуацію, дайте відповідь для вирішення конкретної ситуації, обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 1

Задача. Облігації ВАТ "Київський мотоциклетний завод" номіналом 25 грн. продається за ціною 24, 5 грн. Визначити курс облігацій. Як зміниться ціна облігації, якщо курс облігації зменшиться на 5%.

Задача. Курс короткострокових облігацій корпорації "Прем'єр- фінанс" номіналом 100 грн. дорівнює 77,5. Визначити ціну облігацій. Як зміниться курс облігації, якщо ціна на облігації збільшиться на 10%.

Практичне заняття 1.6

Розвиток міжнародного ринку цінних паперів.

Мета заняття: закріпити та перевірити знання понять «Міжнародний ринок акцій», «Міжнародний ринок облігацій» проаналізувати діяльність фондових бірж на міжнародному ринку цінних паперів.

Теоретична частина:

Міжнародний ринок цінних паперів почав формуватися у результаті масового вивозу капіталу перш за все з країн, яким належать основні транснаціональні корпорації та банки. Формування цього ринку було прискорено такими факторами:

- сучасною науково-технічною революцією, яка породила проекти, реалізація котрих потребувала використання капіталу декількох країн;
- розвитком інтеграційних процесів;
- стійкістю валютних курсів;
- використанням спільних багатонаціональних валют;
- успіхами у розбудові банківської та біржової справи.

Облігація — це боргове зобов'язання позичальника перед кредитором, яке оформляється не кредитною угодою, а продажем-купівлею спеціального цінного папера. Облігації поділяються на різні види залежно від емітента, способу виплати доходу, термінів, на які вона випускається, умов обігу та надійності.

Єврооблігації — це боргові зобов'язання, що є одним із видів цінних паперів, котрі випускаються позичальниками при отриманні довготермінових кредитів на євrorинку. Маючи всі ознаки (реквізити) облігацій, вони відрізняються деякими особливостями.

Фондова біржа — це організаційно оформлений і регулярно функціонуючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами. Вона виконує такі основні функції:

- відкриває доступ підприємствам до позичкового банківського капіталу;
- є важливим координатором розміщення державних цінних паперів;
- забезпечує можливість переміщення капіталу з однієї сфери діяльності в іншу;
- є своєрідним економічним барометром ділової активності.

Завдання:

- З'ясувати значення міжнародних валютних відносин;
- Закріпити знання про основні поняття Міжнародний ринок акцій. Міжнародний ринок облігацій. Євроринок.
- Надати характеристику діяльності фондових бірж на міжнародному ринку цінних паперів.

Література:

1. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / [Лисенков Ю. М. (голова авт. кол.) та ін.] ; за ред. В. Є. Поліванова, В. О. Мещерякова, Ю. М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - Київ: Зовнішня торгівля, 2014. - 511 с.

2. Патица. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Патица. - К. : Знання, 2012. - 566 с.

3. Колесник І. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з напряму підготов. "Міжнародна економіка" / І. А. Колесник, М. О. Александрова. - К. : ДКС центр, 2011. - 203 с.

4. Кузнецова Н. В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу в сучасному світі [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузнецова Н. В.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Київський університет, 2008. - 446 с.

5. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Видання 2-ге. Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.

6. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004.–244 с.

7. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 224с.

Контрольні запитання та завдання:

1. Чому цінні папери не є реальним капіталом?
2. Дайте визначення акції та охарактеризуйте її основні види.
3. Як визначити рівень капіталізації фондового ринку?
4. Охарактеризуйте основні види облігацій.
5. Що таке єврооблігації та коли вони виникли?
6. Яка найпоширеніша у світі форма рейтингового оцінювання облігацій?
7. Які основні групи "кінцевих" Інвесторів?
8. Охарактеризуйте первинний і вторинний ринки цінних паперів.
9. Що таке фондова біржа та які її основні функції?
10. Перелічіть і дайте характеристику найбільших фондових бірж світу.

Проаналізуйте ситуацію, дайте відповідь для вирішення конкретної ситуації, обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 1

Задача. Прибуток за облігаціями товариства з обмеженою відповідальністю “Промислове паливно-енергетична компанія”(м.Київ) номіналом 10 грн. виплачується два рази на рік, виходячи з 45% річних. Визначити суму прибутку при кожній виплаті. Як зміниться прибуток якщо виплати будуть чотири рази на рік з розрахунку 50% річних.

Задача. Державні короткострокові облігації номіналом 1 тис. грн. і терміном обертання 91 день продаються за курсом 87,5. Визначити суму прибутку від покупки 10 облігацій та прибутковість фінансової операції для розрахункової кількості днів у році, рівної 365.

Практичне заняття 1.8

Функціонування міжнародного ринку кредитних ресурсів.

Мета заняття: закріпити та перевірити знання про форми міжнародного кредиту, охарактеризувати сутність та зміст зовнішній борг і проблеми його обслуговування, надати своє бачення проблемі забезпечення платоспроможності країни та її складові.

Теоретична частина:

Міжнародний кредит — це надання у тимчасове користування грошово-матеріальних ресурсів одних країн іншим. На практиці здійснюється шляхом надання валютних і товарних ресурсів на умовах зворотності та виплати процентів, переважно у вигляді позик.

Залежно від об'єктів кредитування міжнародні кредити поділяються на комерційні та фінансові.

Комерційний кредит — це первинна форма кредиту, в тому числі в зовнішній торгівлі, що називається також фірмовим кредитом, або кредитом постачальним, де позикова операція поєднана з купівлею-продажем товару, а рух позикового капіталу — з рухом товарного капіталу. Саме тому комерційний кредит, який є найбільш "зв'язаною" формою кредиту, все ще досить широко використовується в міжнародній торгівлі, проте внаслідок обмеження фінансових можливостей ця форма кредитування практично не використовується при взаємних поставках інвестиційних товарів, які призначаються, головним чином, для модернізації та реконструкції виробництва, оновлення його технологічної структури.

Фінансовий кредит — це надання засобів у грошово-валютній формі: облігаційні позики, що розміщуються на міжнародному та національному ринках позикового капіталу за допомогою банків, можуть надаватись у валютах країни-кредитора та країни-боржника, а також у третіх валютах.

Приватні кредити надаються приватними фірмами та банками і, в свою чергу, поділяються на фірмові та банківські.

Урядові кредити (міжурядові, державні позики) надаються урядовими кредитними установами.

Кредити міжнародних організацій надаються переважно через Міжнародний валютний фонд, структури Світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), регіональні банки розвитку країн "третього світу" та інші кредитно-фінансові інститути. Причому МВФ та СБ виступають не лише як великі кредитори, а й як координатори міжнародного кредиту.

Змішані кредити — це кредити, в яких беруть участь приватні підприємства, компанії та відповідні державні органи.

До **виробничих кредитів** належать кредити, призначені для розвитку економіки країни, що їх отримує: для закупівлі промислового обладнання, матеріалів, ліценцій, ноу-

хау, оплати виробничих послуг, забезпечення внутрішньо-торговельних операцій та інших господарських потреб.

Невиробничі кредити використовуються на утримання державного апарату, армії, закупівлі зброї, погашення зовнішньої заборгованості за раніше одержаними кредитами і т. п.

Забезпечені кредити — кредити, коли формою їх забезпечення є товари, товарно-розпорядчі документи, акредитиви, виставлені на користь експортерів, акцептовані імпортерами тратти чи векселі, гарантовані третіми особами, гарантії промислових і торговельних компаній, банків та ін.

Бланкові кредити не мають забезпечення, а надаються під зобов'язання імпортера погасити кредит або у визначений строк, або за настання певних умов. Такі кредити експортери надають імпортерам при поставках товарів із розрахунком за відкритим рахунком.

Зовнішня заборгованість — це сума фінансових зобов'язань країни іноземним кредиторам, що підлягають погашенню в обумовлені терміни. Найгостріше проблема зовнішньої заборгованості стоїть перед країнами, що розвиваються, і переросла нині в проблему кризи заборгованості.

Оцінюючи платоспроможність окремих країн, використовують показник норми обслуговування державного боргу (Я ОБ), який визначається відношенням суми платежів, яку країна має виплатити іноземним державам за певний період (С/7), до суми іноземної валюти, отриманої від експорту товарів і послуг (СВ):

$$\text{НОБ} = \text{СП} : \text{СВ} \cdot 100 \%$$

У міжнародній практиці прийнято вважати, якщо НОБ перевищує 20 % — країна є неплатоспроможною.

Показником оцінки загального стану сукупної платоспроможності країн світу, або окремого регіону є показник міжнародної валютної ліквідності

(МВЛ), який визначається відношенням золотовалютних резервів центральних банків країн світового співтовариства (ВР) до загальної суми річного імпорту товарів і послуг (ІР):

$$\text{МВЛ} = \text{ВР} : \text{ІР} \cdot 100 \%$$

Структура міжнародної ліквідності містить такі компоненти:

- офіційні валютні резерви країн;
- офіційні золоті резерви;
- резервну позицію в Міжнародному валютному фонді;
- розрахунки в СПЗ та євро.

Стан міжнародної ліквідності відображається у таких показниках:

• якість резервів, що визначається часткою золота у ліквідних резервах, темпами знецінення резервних валют, динамікою їх курсу та попиту на них на світових ринках, зовнішньою заборгованістю країн — емітентів резервної валюти;

• відповідність обсягу резервів потребам у них, що визначається кількістю ліквідних резервів порівняно з обсягом міжнародних операцій певної країни, сальдо платіжного балансу, в тому числі поточним зовнішнім боргом, рухом короткострокових і довгострокових капіталів.

Міжнародна ліквідність виконує такі головні функції:

- є засобом міжнародних платежів, що використовується, головним чином, для покриття дефіциту платіжного балансу;
- є засобом валютних інтервенцій.

Завдання:

- З'ясувати особливості функціонування міжнародного ринку кредитних ресурсів;

- Закріпити знання та поняття Форми міжнародного кредиту. Зовнішній борг і проблеми його обслуговування;
- Вивчити основні підходи до визначення платоспроможності країни та її складові.

Література:

1. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / [Лисенков Ю. М. (голова авт. кол.) та ін.] ; за ред. В. Є. Поліванова, В. О. Мещерякова, Ю. М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - Київ: Зовнішня торгівля, 2014. - 511 с.
2. Патица. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Патица. - К. : Знання, 2012. - 566 с.
3. Колесник І. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з напрямку підготов. "Міжнародна економіка" / І. А. Колесник, М. О. Александрова. - К. : ДКС центр, 2011. - 203 с.
4. Кузнецова Н. В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу в сучасному світі [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузнецова Н. В.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Київський університет, 2008. - 446 с.
5. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Видання 2-ге. Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.
6. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004.–244 с.
7. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 224с.

Контрольні запитання та завдання:

1. Дайте визначення міжнародного кредиту. Які його основні форми?
2. Охарактеризуйте комерційний і фінансовий міжнародні кредити.
3. Які основні причини зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються?
4. Що таке криза заборгованості країн, що розвиваються?
5. Яка на сьогодні ситуація з зовнішніми боргами у постсоціалістичних країнах?
6. Які особливості зовнішньої заборгованості розвинених країн?
7. Проаналізуйте динаміку зовнішнього державного боргу України.
8. Назвіть причини зростання зовнішньої заборгованості України.
9. Які показники використовуються для оцінки платоспроможності окремих країн та сукупної платоспроможності країн світу?
10. Що таке міжнародна валютна ліквідність та яка її структура?

Проаналізуйте ситуацію, дайте відповідь для вирішення конкретної ситуації, обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 1

Задача. 5 облігацій ВАТ “Київцемент” номіналом 10 тис. грн. і терміном 10 років куплені за курсом 94. Відсотки за облігаціями виплачуються в кінці терміну за складною ставкою 25% річних. Визначити загальний прибуток від фінансової операції та її прибутковість.

Задача. Дивіденд на акцію ВАТ “Страхова компанія “Династія”” компанії за рік склав 4,5 грн. Банківська ставка за вкладом дорівнює 10% річних. Винагорода за ризик покупцю за прогнозованими даними може бути 5%, 10% або 15%. Визначити теоретичну ціну акції.

Практичне заняття 1.8

“Брудні” гроші в системі міжнародних фінансів і протидія їх відмиванню.

Мета заняття: закріпити та перевірити знання про походження “брудних” грошей та основні канали їх відмивання, ознайомитись з міжнародною протидією відмиванню “брудних” грошей, проаналізувати дії України в боротьбі з відмиванням “брудних” грошей.

Теоретична частина:

"Відмивання грошей" — це конверсія, або "очищення", майна, яка бере початок від серйозного злочину з метою приховання джерела його походження. Цей злочин робить кожен, хто бере участь у процесі відмивання грошей безпосередньо або свідомо і непрямо.

Підпільна ("нелегальна", "чорна", "кримінальна") економіка — це, як правило, заборонені законом види економічної діяльності, як-то: незаконне виробництво та збут зброї, наркотиків, контрабанда, рекет, злочинство, бандитизм, а також незаконна практика, наприклад, лікарів без ліцензії, нелегальний гральний бізнес, проституція тощо.

Підпільна економіка розвивається головним чином у межах організованих злочинних угруповань.

Переважну більшість доходів світової організованої злочинності приносять наркотики. Загальний обсяг доходів організованої злочинності світу перевищує сьогодні 1 трлн дол. США.

"Фіктивна" економіка — це хабарництво та різноманітне шахрайство, пов'язане з отриманням і передачею грошей; сюди ж належить і діяльність, спрямована на отримання необґрунтованого зиску та різного роду пільг економічними агентами на основі організованих корумпованих зв'язків.

ФАТФ — це міжурядовий орган, метою роботи якого є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів із боротьби з відмиванням грошей. ФАТФ відслідковує процеси імплементації таких заходів, вивчає способи і техніку відмивання грошей, розробляє превентивні та запобіжні заходи, сприяє загальносвітовій імплементації стандартів боротьби з відмиванням грошей. Виконуючи зазначені функції, ФАТФ плідно співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, чия діяльність також спрямована на протидію відмиванню "брудних" грошей.

• **СІСР** — Центр із боротьби з міжнародною злочинністю. Це підрозділ ООН, заснований у 1997 р. і відповідальний за боротьбу зі злочинністю та її запобіганням, атакожза реформу карного права. Особливу увагу Центр приділяє боротьбі з транснаціональною злочинністю, корупцією і незаконним поширенням наркотиків, а також допомозі різним країнам у ратифікації Конвенції стосовно протидії міжнародній злочинності.

• **ОДССР** — Офіс із контролю над наркотиками і запобігання злочинам. Це також підрозділ ООН, центральний офіс якого розташований у Відні. Його основні завдання впливають із назви — це боротьба з нелегальним поширенням наркотиків і з організованою злочинністю, а також із відмиванням грошей, отриманих від цих злочинів. Через цей підрозділ ООН допомагає країнам-членам вводити в себе законодавство проти відмивання грошей, а також розвивати і підтримувати структури, які борються з ним. За допомогою різних програм ОДССР відслідковує й аналізує проблеми, пов'язані з відмиванням грошей, а також є посередником між ООН та іншими міжнародними організаціями.

• **СJIN** — Інформаційна мережа з питань злочинності та законності, яка забезпечує важливу базу даних із посиланням на адреси сайтів Інтернету, пов'язаних з кримінальним законодавством. Також є підрозділом ООН.

Крім ООН та її дочірніх організацій, у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю і відмиванням грошей активну участь беруть спеціальні служби, які доповнюють і підтримують діяльність слідчих органів і правосуддя у всіх країнах світу.

Це, насамперед, Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол), а також Всесвітня митна організація.

До цих міжнародних організацій також варто віднести:

- **FORAC** — підрозділ Генерального секретаріату Інтерполу, який займається боротьбою з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом;
- **FINCEN** — Відділ з боротьби з фінансовими злочинами Міністерства фінансів США, створений у 1990 р. для вивчення, аналізу і поширення інформації про фінансові злочини, особливо інформації щодо відмивання грошей, отриманих від поширення наркотиків.

Завдання:

- З'ясувати походження "брудних" грошей та основні канали їх відмивання;
- Закріпити знання понять «валютна система», «валютні цінності», «валютний ринок», «валютний курс», «конвертованість валют»;
- Вивчити основні підходи до протидії відмиванню "брудних" грошей класифікації рівнів валютних систем;
- Перевірити знання сфер та факторів існування та розвитку дій в Україні в боротьбі з відмиванням "брудних" грошей.

Література:

1. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / [Лисенков Ю. М. (голова авт. кол.) та ін.] ; за ред. В. Є. Поліванова, В. О. Мещерякова, Ю. М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - Київ: Зовнішня торгівля, 2014. - 511 с.

2. Патица. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Патица. - К. : Знання, 2012. - 566 с.

3. Колесник І. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з напряму підготов. "Міжнародна економіка" / І. А. Колесник, М. О. Александрова. - К. : ДКС центр, 2011. - 203 с.

4. Кузнєцова Н. В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу в сучасному світі [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузнєцова Н. В.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Київський університет, 2008. - 446 с.

5. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Видання 2-ге. Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.

6. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004.–244 с.

7. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 224с.

Контрольні запитання та завдання:

1. Дайте визначення термінів "брудні гроші" та "відмивання грошей".
2. Охарактеризуйте категорії "неофіційна" ("неформальна", "сіра") економіка, "підпільна" ("нелегальна", "чорна", "кримінальна") економіка, "фіктивна" економіка.
3. Які групи генераторів "брудних" коштів у світі?
4. Охарактеризуйте метод "Палермо" та монетаристський підхід при оцінці масштабів відмивання "брудних" грошей.
5. Чому проблема спільної протидії відмиванню "брудних" грошей є актуальною для країн світу?
6. Які три головні напрямки в діяльності ФАТФ?

7. Охарактеризуйте найважливіші правові акти світового співтовариства, які регулюють проблеми боротьби з відмиванням "брудних" грошей.
8. Що послужило безпосередньою причиною включення України до "чорного списку" ФАТФ?
9. Які кроки здійснила наша держава на шляху до виключення з "чорного списку" ФАТФ?
10. Охарактеризуйте головні чинники тінізації економічного і фінансового секторів в Україні.

Проаналізуйте ситуацію, дайте відповідь для вирішення конкретної ситуації, обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 1

Задача. Акції ВАТ "Вінницясервіспостач" були куплені за ціною 2,5 грн. за півроку до виплати дивіденду. Дивіденд за акціями за рік був проголошений у розмірі 10% річних. Після оголошення про виплату дивідендів курс акцій склав 2,8 грн. Визначити поточну прибутковість акцій у вигляді ефективної ставки відсотків

Задача. ВАТ "Харцизьський трубний завод" має акції номіналом 10 грн., курсова вартість яких на початку року була рівна 45 грн., сплатила за рік дивіденди в розмірі 20% річних. Курс долара на початку року склав 5,33 грн./\$. Визначити реальну прибутковість за рівнем дивіденду акцій.

Задача. Прибуток за облігаціями товариства з обмеженої відповідальністю "Інтерстиль" номіналом 10 грн. виплачується чотири рази на рік з розрахунку 80% річних. Як зміниться прибуток якщо виплати будуть два рази на рік, виходячи з 50% річних.

Практичне заняття 1.9

Шляхи становлення національної валютно-фінансової системи України.

Мета заняття: проаналізувати формування системи валютного регулювання і валютного контролю. Охарактеризувати становлення валютного і фінансового ринків України. Розглянути сучасні проблеми функціонування гривні, стан і перспективи співробітництва України з міжнародними фінансовими інституціями, зміцнення міжнародної платоспроможності. Проаналізувати проблеми та перспективи входження України в міжнародну валютно-фінансову систему, об'єктивні необхідності інтеграції України в систему міжнародних фінансів України.

Теоретична частина:

Валютний ринок в Україні — це переважно міжбанківський ринок, адже саме в ході міжбанківських операцій здійснюється основний обсяг угод з купівлі-продажу іноземних валют. Шляхом проведення міжбанківських операцій на валютному ринку забезпечується обслуговування міжнародного обороту товарів, послуг і капіталів (міжнародних платежів).

Суб'єктами валютного ринку є:

- продавці валюти;
- покупці валюти;
- посередники.

До складу валютного ринку України, входять такі суб'єкти:

- Національний банк України;
- комерційні банки, які одержали ліцензію Національного банку на право здійснення операцій із валютними цінностями (уповноважені банки);

- інші кредитно-фінансові установи — резиденти (страхові, інвестиційні, дилерські компанії), які одержали ліцензію Національного банку;
- юридичні особи, які уклали з уповноваженими банками угоди на відкриття пунктів обміну іноземної валюти;
- кредитно-фінансові установи — нерезиденти, в тому числі іноземні банки, які одержали індивідуальний дозвіл Національного банку України на право здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України;
- валютні біржі, або валютні підрозділи товарних чи фондових бірж, які одержали ліцензію Національного банку на право організації торгівлі іноземною валютою.

На сучасному етапі в Україні "криву Філліпса" можна враховувати в економічній політиці лише частково.

По-перше, знижувати рівень інфляції шляхом збільшення числа безробітних неможливо, оскільки сьогодні багато людей офіційно не мають роботи. Ще більшим є приховане безробіття, яке в окремих галузях сягає 80 %.

По-друге, скоротити кількість "зайвих людей" можна було б, застосувавши модель стимулювання сукупного попиту, що включає:

- збільшення державних інвестицій;
- скорочення розмірів податків на доходи підприємців, прибуткових податків з громадян;
- розширення товарного експорту.

Портфельні інвестиції здійснюються у вигляді придбання цінних паперів підприємств, компаній та інших економічних об'єктів для отримання інвестором додаткового прибутку (але не забезпечують йому право контролю цих економічних об'єктів). Так, іноземець може придбати акції безпосередньо в українській корпорації, що намагається за рахунок продажу нових акцій розширити обсяг капіталовкладень. У цьому разі іноземний інвестор отримує акції, а підприємство — кошти для розширення інвестицій. Коли іноземець купує невеликий відсоток акцій українського підприємства, недостатній для встановлення контролю за його діяльністю, йдеться про іноземну портфельну інвестицію.

Прямі інвестиції здійснюються з метою або придбання у повну власність контрольного пакета акцій зарубіжного економічного об'єкта через створення нових підприємств і компаній, або поглинання вже діючих. Так, іноземний інвестор може придбати в Україні контрольний пакет, а у крайньому разі — й усі 100 % акцій корпорацій, якщо, наприклад, у рамках приватизаційного процесу уряд вирішує продати все підприємство в іноземну власність. Коли іноземний інвестор отримує контроль над українським підприємством (або коли українське підприємство отримує контроль над іноземним), йдеться про пряму іноземну інвестицію.

Завдання:

- Опрацювати літературу і відповісти на питання у вигляді рефератів.
- Опрацювати літературні джерела та відповісти на питання теми.
- На основі опрацьованої літератури підготувати відповіді на питання для самоконтролю.

Література:

1. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / [Лисенков Ю. М. (голова авт. кол.) та ін.] ; за ред. В. Є. Поліванова, В. О. Мещерякова, Ю. М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - Київ: Зовнішня торгівля, 2014. - 511 с.

2. Патица. Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. / Н. І. Патица. - К. : Знання, 2012. - 566 с.

3. Колесник І. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. програмою бакалавра з напрямку підготов. "Міжнародна економіка" / І. А. Колесник, М. О. Александрова. - К. : ДКС центр, 2011. - 203 с.

4. Кузнєцова Н. В. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: контроль за рухом капіталу в сучасному світі [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузнєцова Н. В.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Київський університет, 2008. - 446 с.

5. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Видання 2-ге. Підручник – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.

6. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004.–244 с.

7. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 224с.

Контрольні запитання та завдання:

1. Які основні переваги іноземного інвестування над наданням кредитів?
  2. Які ви знаєте форми іноземних інвестицій?
  3. У чому привабливість української економіки для іноземних інвесторів?
  4. Назвіть найбільш інвестиційно-привабливі галузі української економіки.
  5. В яких формах можуть здійснювати інвестиції на території України іноземні інвестори?
  6. Які форми надання фінансової допомоги Україні з боку МВФ?
  7. Охарактеризуйте етапи співробітництва України з МВФ.
  8. Які особливості інвестиційного фінансування, яке здійснює Світовий банк?
  9. У чому особливість співробітництва України з ЄБРР?
  10. Які основні шляхи вдосконалення форм і механізмів співробітництва України з міжнародними фінансовими інституціями?
  11. Дайте визначення міжнародної платоспроможності держави.
  12. Якими показниками характеризується зміцнення міжнародної платоспроможності України?
1. Формування системи валютного регулювання і валютного контролю.
  2. Становлення валютного і фінансового ринків України.
  3. Сучасні проблеми функціонування гривні.
  4. Стан і перспективи співробітництва України з міжнародними фінансовими інституціями.
  5. Зміцнення міжнародної платоспроможності.
  6. Проблеми та перспективи входження України в міжнародну валютно-фінансову систему.
  7. Об'єктивна необхідність інтеграції України в систему міжнародних фінансів України

Проаналізуйте ситуацію, дайте відповідь для вирішення конкретної ситуації, обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 1

Задача. Визначити як зміниться курс облігації дочірнього підприємства "Вільногірський державний гірничо-металургійний комбінат", якщо ціна на облігації збільшиться на 10%. Поточний курс короткострокових облігацій корпорації номіналом 100 грн. дорівнює 77,5.

Задача. Акціонерне товариство “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча” випустило 1 тисячу привілейованих акцій номіналом 20 грн. Мінімальний річний прибуток при емісії акцій було оголошено рівним 25% від їх номіналу. Чистий прибуток товариства складає 7000 грн. Визначити розмір прибутку на звичайні акції

Задача. Державна акціонерна компанія “Укрмедпром” на акції номіналом 1 грн., курсова вартість яких на початку року становила 3 грн., виплачувала дивіденди щокварталу за ставками 13, 18, 20 і 26% річних відповідно. Курс долара в кінці кожного наступного кварталу складав 1,7, 2,1, 2,3 і 2,5 грн./\$ відповідно. Визначити реальну прибутковість за рівнем дивіденду акцій, куплених на початку року.